

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-11>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТУРИСТІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ COVID-19

Андрусів У. Б.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін*

Інститут права

*Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Пандемія COVID-19 внесла суттєві корективи в усталений світовий устрій, вплинувши на всі сфери суспільного життя, включаючи туризм. За даними Всесвітньої туристичної організації через пандемію коронавірусу втрати світового сектору туризму у 2021 році сягають 2 трильйона доларів США [1].

Криза виявила суттєві прогалини в системі національного захисту прав споживачів туристичних послуг. Через встановлені обмеження на пересування та закриття кордонів туристи були вимушені відмовлятися від замовлених та оплачених туристичних послуг. Однією з найбільших проблем, з якою вони зіштовхнулися, є повернення коштів за заздалегідь придбані тури, які були скасовані у зв'язку із запровадженням загальносвітового карантину. Навіть після часткового послаблення карантинних обмежень питання залишається нагальним та потребує вирішення, оскільки, як вбачається з матеріалів судової практики, після замовлення туристичної послуги у замовників може бути виявлений коронавірус SARS CoV-2, що унеможливило здійснення подорожі [2].

Ефективними засобами захисту прав споживачів туристичних послуг в умовах, що склалися у зв'язку з пандемією коронавірусу, є страхування ризиків, пов'язаних із скасуванням чи зміною строків подорожі, у тому числі через COVID-19, а також розірвання договору шляхом односторонньої відмови від замовленої туристичної послуги.

Доводиться констатувати, що на законодавчому рівні не закріплені дієві механізми захисту туристів на випадок настання непередбачуваних та надзвичайних обставин, зокрема у розрізі забезпечення їхньої безпеки,

а також не унормована можливість односторонньої відмови замовника від виконання договору на випадок їх настання.

Із аналізу приписів ч. 7–8 ст. 20 Закону України «Про туризм» випливає, що до початку туристичної подорожі кожна зі сторін договору на туристичне обслуговування може вимагати внесення змін до цього договору або його розірвання у зв'язку зі зміною його істотних умов та обставин, якими вони керувалися під час укладення договору, зокрема, в разі погіршення умов туристичної подорожі, зміни її строків. На туроператора (турагента) покладається обов'язок повідомити туриста про таку зміну обставин з метою надання йому можливості відмовитися від виконання договору без відшкодування шкоди туроператору (турагенту) або внести зміни до договору [3].

З огляду на те, що диспозиція цієї норми сформульована недостатньо чітко й допускає неоднозначне її розуміння, туроператори, посилюючись на форс-мажорні обставини – запровадження карантину у зв'язку з поширенням коронавірусу COVID-19, який постановою Кабінету Міністрів України № 1336 продовжено до 31 березня 2022 року [4], – пропонують споживачам туристичних послуг перенесення строку подорожі, відмовляючись відшкодувати вартість ненаданих послуг, або ж повертають кошти за вирахуванням фактично понесених витрат. Відтак, туристи/замовники вимушені в судовому порядку вимагати повернення коштів за ненадані туристичні послуги.

Примітно, що суди, покликаючись на ч. 10 ст. 20 Закону України «Про туризм», якою унормовані загальні підстави односторонньої відмови туриста від договору про надання туристичних послуг безвідносно до надзвичайних обставин, ухвалюють діаметрально протилежні рішення: задовольняють позов про повернення коштів за ненадані туристичні послуги [5] або відмовляють у задоволенні позову [6].

На наше переконання, за існуючих обставин, коли туристи змушені скасовувати туристичні подорожі через обмеження, запроваджені в країні запланованої подорожі, вони мають бути наділені альтернативними правами або на відмову від туристичної подорожі без відшкодування шкоди туроператору (турагенту) та повернення всіх коштів за ненадану послугу, або на перенесення подорожі на більш пізній строк.

Такий підхід корелюється з положеннями ст. 12 Директиви ЄС 2015/2302 про пакетні тури та пов'язані з ними туристичні послуги, якою встановлено, що мандрівник має право розірвати договір на пакетний тур до початку подорожі без сплати будь-якої плати за розірвання у разі неминучих та надзвичайних обставин, що виникли в місці призначення або в безпосередній близькості від нього та істотно

впливають на виконання договору, у тому числі на перевезення пасажирів до пункту призначення. Під неминучими та надзвичайними обставинами розуміються обставини, що не залежить від сторони, яка посилається на них, та наслідки від настання яких не можна було б уникнути, навіть якщо були би вжиті всі розумні заходи. Мандрівники мають право отримати повне відшкодування будь-яких платежів, внесених за пакетний тур, без невиправданих затримок і в будь-якому випадку протягом 14 днів після припинення дії договору [7].

Проаналізувавши правове поле наших сусідів, зауважмо, що польський законодавець також наділяє мандрівника правом на відмову від договору до початку подорожі без сплати збору за відмову у разі неминучих та надзвичайних обставин [8].

Європейською комісією до таких надзвичайних і неминучих обставин віднесено спалах серйозної хвороби, як-от COVID-19 [9]. Крім того, в умовах поточної ситуації з пандемією коронавірусу державам-членам ЄС запропоновано застосовувати спільний підхід, надаючи туристам, чії пакетні тури та транспортні послуги були скасовані, право обрати між повернення коштів та іншими формами відшкодування, у тому числі ваучерами на майбутні поїздки [10]. Але у будь-якому випадку такий вибір здійснюється саме мандрівником, тобто, за термінологією українського законодавства, туристом.

Окремими державами-членами ЄС на виконання зазначених рекомендацій запроваджено альтернативні механізми відшкодування пакетних турів, на які замовники (туристи) можуть претендувати після розірвання договору у зв'язку з пандемією коронавірусу. Так, в Італії та Франції до таких спеціальних альтернативних засобів захисту віднесено: повернення мандрівнику у повному обсязі суми коштів, сплачених за договором про пакетні тури; видача ваучера, який має бути використаний протягом визначеного строку; заміна пакетного туру на інший пакет еквівалентної або вищої якості [11].

Враховуючи викладене, з метою внесення формально-юридичної визначеності у досліджувані відносини, а також з метою забезпечення захисту прав туристів в умовах непередбачуваних та надзвичайних обставин та недопущення зловживань з боку суб'єктів туристичної діяльності, вважаємо за доцільне доповнити ч. 10 ст. 20 Закону України «Про туризм» положеннями такого змісту: «У разі настання обставин, що свідчать про виникнення в країні (місці) тимчасового перебування туриста або в безпосередній близькості до нього загрози безпеці його життя чи здоров'ю, а також надзвичайних обставин, що не залежать від туриста та які унеможливають здійснення туристичної подорожі, він має право відмовитися від договору про надання туристичних послуг

(до або під час туристичної подорожі) або обрати інші форми відшкодування. При розірванні договору про надання туристичних послуг у зв'язку з настанням цих обставин туристу/замовнику повертається сума, пропорційна вартості ненаданих туристичних послуг».

Такі законодавчі нововведення забезпечать досягнення справедливого балансу між інтересами суб'єктів туристичної діяльності та більш вразливого учасника договірних відносин – споживача туристичних послуг.

Література:

1. Global tourism sees upturn in Q3 but recovery remains fragile. 28 November 2021. URL: <https://www.unwto.org/news/global-tourism-sees-upturn-in-q3-but-recovery-remains-fragile>.

2. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 11 січня 2021 р. у справі № 756/14161/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94076494>.

3. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. № 325/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#n457>.

4. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2020 р. № 338 і постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 р. № 1336. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp211336?an=8&ed=&dtm=&le=>.

5. Рішення Залізничного районного суду м. Львова від 26 жовтня 2021 р. у справі № 462/5446/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100655120>.

6. Рішення Личаківського районного суду м. Львова від 08 квітня 2021 р. у справі № 463/10356/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96223778>.

7. Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 90/314/EEC. Official Journal of the European Union. L 326. 11.12.2015, 1–33. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2015/2302/oj>.

8. Ustawa o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych z dnia 24 listopada 2017 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170002361/U/D20172361Lj.pdf>.

9. Information on the Package Travel Directive in connection with the COVID-19. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/coronavirus_info_ptd_19.3.2020.pdf.

10. Tourism and transport package. 13 May 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_870.

11. Coronavirus. Cancellation of travel packages and the balancing of remedies to keep the tourism industry alive in Italy and France. De Berti Jacchia Franchini Forlani Studio Legale (2020, April, 14). URL: <https://www.dejalex.com/wp-content/uploads/2020/04/Articolo-Coronavirus-Tourism.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-12>

ОЦІНОЧНІ ПОНЯТТЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Гелецька І. О.

*кандидат юридичних наук, заступник директора з навчальної,
наукової роботи та міжнародного співробітництва
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

Баб'юк М. П.

*кандидат юридичних наук, директор
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

Сьогодні важко уявити сучасне цивільне право без певного масиву понять та категорій. Аби у цих поняттях не заплутатися, суб'єкти права погоджуються, аби кожне з них характеризувалося певним набором ознак, що дозволяють вирізняти його з поміж інших цивільно-правових понять. У цьому контексті ми говоримо про визначеність цивільно-правових норм. Але ступінь визначеності цивільно-правових понять різна: у нормах цивільного права зустрічаються абсолютно-визначені та відносно-визначені поняття. У абсолютно-визначених наявні усі ознаки тих явищ, які ними позначаються (юридична особа, правочин, договір тощо). У відносно-визначених, навпаки, відсутня достатня кількість загальних ознак. В тексті цивільно-правових законів досить поширені такі категорії як розумність, справедливість, добросовісність,